

Opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang in Zwolle

Veerle Scherders

Studentnummer: 0312010

Universiteit Utrecht, 22-06-2008

Masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Begeleidend docent: Marc Delsing

1	Abstract.....	3
2	Inleiding	3
3	Kinderopvang	4
3.1	Ontwikkelingen.....	5
3.2	Gemeentelijke taken binnen de kinderopvang	6
4	Opvoedingsondersteuning	6
4.1	Algemeen	6
4.2	Steun bij opvoeden.....	7
4.3	Signalerende taken	8
4.4	Effecten opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang.....	9
5	Voor- en vroegschoolse educatie (VVE).....	9
6	Organisaties en instellingen.....	10
6.1	Betrokkenheid bij opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang in Zwolle	10
6.2	Samenwerking tussen instellingen en organisaties	11
7	Doelstelling en vraagstellingen.....	12
7.1	Doelstelling	12
7.2	Vraagstellingen	12
8	Verwachtingen.....	12
9	Methode	13
9.1	Design.....	13
9.2	Afname	14
9.3	Variabelen	14
9.4	Betrouwbaarheid en validiteit	15
9.5	Data-analyse	16
10	Resultaten.....	16
10.1	Opvoedingsondersteunende taken van de kinderopvang in Zwolle.....	16
10.2	VVE binnen kinderopvanginstellingen in Zwolle	23
10.3	Wensen van kinderopvanginstellingen met betrekking tot opvoedingsondersteuning en	25
10.4	Samenwerking met kinderopvanginstellingen in Zwolle	26
10.5	Opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering binnen Icare en Kinderopvang Pus.....	29
10.6	Extra informatie	34
11	Discussie en conclusie	36
	Bijlagen.....	43

1 Abstract

Until now, no overview of education support and preschool education (VVE) in the childcare situation of Zwolle existed. This current article is an outline of this education support and VVE situation. The data was gathered by open interviews with the heads of the three largest childcare organizations in Zwolle.

From this review three main points can be concluded. First of all; education support tasks of the childcare in Zwolle consist of: informing parents, gathering information to answer questions from parents, to observe, signalize, advise and to promote an pedagogic stimulating environment. Secondly; the decision has been made to use the (VVE) program 'Piramide' in the childcare situation of Zwolle. Every childcare organization and school in Zwolle involved in VVE, are using this program. Last but not least; it has become clear that childcare organizations hardly cooperate with each other, but they do cooperate with other (supporting) organizations. There can also be concluded that the three separate childcare organizations have different desires concerning education support, VVE and collaboration.

Gemeente Zwolle and the childcare organizations can use this information to improve their activities concerning childcare.

2 Inleiding

Er zijn recentelijk veel ontwikkelingen op het gebied van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Voorbeelden zijn de invoering van De Wet Kinderopvang de harmonisatie van wet- en regelgeving peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Deze ontwikkelingen zijn van invloed op het Zwolse beleid ten aanzien van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Om goed op deze ontwikkelingen in te kunnen spelen voert Gemeente Zwolle een groot onderzoek uit naar kinderopvang. Dit onderzoek bestaat uit een kwantitatief deel, waarmee vraag en aanbod van kinderopvang en ervaringen van ouders met betrekking tot kinderopvang, opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering in kaart worden gebracht. Naast dit kwantitatieve deel wordt doormiddel van kwalitatief onderzoek geïnventariseerd hoe de opvoedingsondersteuning, ontwikkelingsstimulering en samenwerking tussen organisaties betrokken bij kinderopvang is vormgegeven. Het kwalitatieve deel van het onderzoek wordt hieronder beschreven.

Het gezin heeft de primaire verantwoordelijkheid voor het opvoeden van kinderen. De maatschappij heeft de 'verplichting' het gezin te ondersteunen in deze taak. Er is een

maatschappelijke medeverantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van kinderen. Iedere beroepsbeoefenaar die omgaat met kinderen is medeverantwoordelijk voor de opvoeding. De kinderopvang is een plaats waar deze opvoedingsondersteuning geboden kan worden (Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003; Tavecchio, 2002; Weissbourd, 1992). Te denken valt aan hulp bij opvoedingsproblemen, maar ook aan het aanpakken van onderwijsachterstanden (Tavecchio, 2002). Kinderopvang is dus een van de plaatsen waar opvoedingsondersteuning op lokaal niveau vorm krijgt.

Opvoedingsondersteuning richt zich op het versterken van de pedagogische draagkracht, vaardigheden en zelfvertrouwen van ouders (Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003).

3 Kinderopvang

Kinderopvang is te definiëren als " het bedrijfsmatig of anders dan om niet verzorgen en opvoeden van kinderen tot de eerste dag van de maand waarop het voortgezet onderwijs voor die kinderen begint" (Wet kinderopvang, 2004, P.1). Binnen dit onderzoek is kinderopvang een overkoepelend begrip voor kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, buitenschoolse opvanginstellingen en gastouderbureaus.

In de kinderdagopvang worden kinderen opgevangen die nog niet naar school gaan. Het gaat hier om kinderen in de leeftijdscategorie van nul tot vier jaar. Buitenschoolse opvang is kinderopvang die voor en na school plaats vindt, het gaat hier over kinderen die naar de basisschool gaan. Het betreft kinderen van vier tot en met twaalf jaar. Een kind dat gebruik maakt van gastouderopvang wordt opgevangen door een gastouder in een huiselijke setting. Kinderen in de leeftijd van nul tot en met twaalf jaar kunnen gebruik maken van deze vorm van kinderopvang.

In 2004 is in Zwolle onderzoek gedaan naar vraag en aanbod van kinderopvang. Onderstaande cijfers komen uit dit onderzoek (Gemeente Zwolle, 2004).

Gebruik van verschillende vormen van kinderopvang door huishoudens met kinderen van 0-3 jaar en 4-12 jaar, in percentages van het aantal huishoudens dat gebruik maakt van kinderopvang (in Zwolle)

	Huishoudens met 0-3 jarigen	Huishoudens met 4-12 jarigen
Kinderdagverblijf	45,7	24,7
Peuterspeelzaal	28	21,6

Buitenschoolse opvang	10,1	23,1
Gastouderbureau	3,2	2,3

Verwacht wordt dat sinds 2004 het gebruik van kinderopvang in Zwolle veranderd is, vanwege landelijke en lokale ontwikkelingen. Om dit te onderzoeken is in Zwolle op dit moment een kwantitatief onderzoek aan de gang. De cijfers van dit onderzoek zijn nog niet bekend. De belangrijkste ontwikkelingen worden in onderstaande paragraaf besproken.

3.1 Ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben binnen de kinderopvangsector veel lokale en landelijke ontwikkelingen plaats gevonden die roepen om nieuwe kennis. Te denken valt aan de invoering van De Wet Kinderopvang (2004) en zeer recentelijk de harmonisatie van wet- en regelgeving peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. De Wet Kinderopvang is sinds 1 januari 2005 van kracht en regelt de kwaliteit, het toezicht en de financiering van de kinderopvang. De wet geldt voor de formele kinderopvang. Hieronder vallen: dagopvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang. De harmonisatie van wet- en regelgeving peuterspeelzaalwerk en kinderopvang zal inhouden dat het peuterspeelzaalwerk en de kinderopvang voortaan onder één wettelijk kader vallen, De Wet Kinderopvang. De kabinetsplannen met betrekking tot de harmonisatie zijn gebaseerd op een voortvarende aanpak van taalachterstanden bij jonge kinderen, 100% bereik van doelgroepkinderen van 2 en 3 jaar en het realiseren van optimale mogelijkheden voor alle ouders met betrekking tot de combinatie van arbeid en zorg. Kinderen moeten ‘samen spelen en samen leren’. Het kabinet wil daarom de verschillende voorzieningen in de voorschoolse periode harmoniseren, het bevorderen van integratie en het voorkomen van segregatie. Het onder één wettelijk kader vallen zal betekenen dat bij harmonisatie de peuterspeelzalen die nu nog grotendeels gesubsidieerd worden door gemeenten, marktgerichte private sectoren worden net zoals de kinderopvanginstellingen. Het aanbieden van Voor- en vroegschoolse (VVE) programma's aan alle doelgroepkinderen leidt ertoe dat de kwaliteitsregelgeving moet worden aangepast en de regierol van gemeenten ten aanzien van VVE moeten worden verstevigd (VNG, 2007, site Gemeente Zwolle, wet kinderopvang, 2008).

Om ervoor te zorgen dat de Gemeente Zwolle goed op deze ontwikkelingen in kan spelen is kennis nodig over vraag en aanbod van kinderopvang, ervaringen van ouders en organisaties met betrekking tot kinderopvang, opvoedingsondersteuning binnen de

kinderopvang en samenwerkingsrelaties van organisaties en instellingen die betrokken zijn bij kinderopvang.

3.2 Gemeentelijke taken binnen de kinderopvang

De Wet Kinderopvang (2004) beschrijft drie gemeentelijke taken binnen de kinderopvang. Ten eerste houden ze een register bij van de kindcentra in de gemeente. In Zwolle is dit register te vinden op een site waarin alles over kinderopvang in Zwolle wordt weergegeven. Ten tweede houden gemeenten zich bezig met het uitvoeren en het handhaven van de kwaliteit van de kinderopvang. Ten derde financieren ze een tegemoetkoming in de opvangkosten voor zogenaamde doelgroepouders. In Zwolle komen de volgende doelgroepen daarvoor in aanmerking: uitkeringsgerechtigden die via Sociale Zaken een reïntegratietraject volgen, niet-uitkeringsgerechtigden die een reïntegratietraject volgen en als werkzoekende staan ingeschreven bij het Centrum voor Werk en Inkomen. Dit betreffen met name herintreders, nieuwkomers die een inburgeringstraject volgen, studenten en scholieren die ingeschreven staan bij een school of instelling (ook tienermoeders) en ouders voor wie kinderopvang noodzakelijk is om sociaal-medische redenen (kinderopvangregister, 2008).

Binnen het peuterspeelzaalwerk en in het kinderdagverblijf is veel aandacht voor het signaleren, bestrijden en voorkomen van ontwikkelingsachterstanden. Onder regie van de Gemeente Zwolle wordt de aansluiting op de jeugdgezondheidszorg en het basisonderwijs bevorderd. Voor jonge kinderen die extra aandacht en zorg vragen, krijgt een aantal kinderdagverblijven extra geld voor Kinderopvang Plus. Deze vorm van kinderopvang levert een bijdrage om achterstanden in de ontwikkeling te voorkomen of op te heffen. Dit gebeurt door extra ondersteuning aan de kinderen, hun ouders en de pedagogisch medewerkers. Ook de gesubsidieerde peuterspeelzalen krijgen extra geld om achterstanden te voorkomen. Dit gebeurt door de projecten Boekenpret, Ouderparticipatie en Piramide (BOP). Piramide begint al op de peuterspeelzaal en loopt door tot en met groep twee van het basisonderwijs (Kinderopvang in Zwolle, 2008)

4 Opvoedingsondersteuning

4.1 Algemeen

Onder opvoedingsondersteuning worden al die activiteiten gerekend die tot doel hebben ouders hulp of steun te bieden bij het opvoeden. De doelen van opvoedingsondersteuning zijn: versterken van de competentie, vaardigheden en draagkracht van opvoeders; verminderen van

de draaglast door het tijdig signaleren van problemen en het bieden van praktische hulp of steun; versterken van het sociale netwerk rondom kinderen en gezinnen; stimuleren van de ontwikkeling en bevorderen van een stimulerende pedagogische omgeving voor kinderen en ouders. Er zijn verschillende doelgroepen van opvoedingsondersteuning. In dit geval betreft het ouders die gebruik maken van kinderopvang (Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003).

Er zijn verschillende taken van opvoedingsondersteuning te onderscheiden. Om te beginnen kan informatie of voorlichting verstrekt worden en praktische en/of emotionele steun geboden worden. Ook is het adviseren of begeleiden van ouders bij opvoedingsproblemen en het bieden van training in opvoedingsvaardigheden van belang. Daarnaast behoort het beantwoorden van opvoedingsvragen van ouders tot de opvoedingsondersteunende taken binnen de kinderopvang. Bij vragen waar pedagogisch medewerkers zelf niet meteen op kunnen antwoorden, kan informatie vergaard worden (bij professionele instanties) om deze vragen alsnog te kunnen beantwoorden. Verder is het signaleren van opvoedings- en ontwikkelingsproblemen een belangrijke taak binnen de kinderopvang. Bij de zwaardere problematieken moet doorverwezen worden naar een hulpverleningsinstantie. Naast deze taken moeten sociale steun, onderlinge contacten van ouders en een pedagogisch stimulerende omgeving bevorderd worden (Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003).

Er zijn verschillende vormen van opvoedingsondersteuning om bovenstaande taken te vervullen. Te denken valt aan inloopochtenden, themabijeenkomsten, ouderavonden, pedagogisch spreekuur, oudercursus, training of programma (kind) en zelfhulpgroepen. Ouders ontvangen informatie, advies, praktische of emotionele steun (NIZW Jeugd, 2006).

4.2 Steun bij opvoeden

Er is amper iets bekend over opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang. Wel zijn er wetenschappelijke artikelen geschreven over ondersteuning van ouders bij de opvoeding in het algemeen, met een gedeeltelijk overlappende doelgroep (kinderen in de voorschoolse leeftijd). Daarom wordt hieronder kort gesproken over algemene opvoedingsondersteunende interventies.

Steun bij opvoeden richt zich vooral op ouders (Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003). Een gezonde kindontwikkeling wordt beïnvloed door de kwaliteit van de ouder-kind relatie. Ouders uit risicogezinnen die de support interventie 'Keys to Caregiving

program´ hebben ontvangen, hebben meer interactie en een hogere kwaliteit van interactie met hun kinderen in voorschoolse leeftijd (Letourneau, Drummond, Fleming, Kysela, McDonald en Stewart, 2001). Dit doet veronderstellen dat ouders die hulp ontvangen bij de opvoeding een kwalitatief betere interactie zullen hebben met hun kinderen. Sommige ouders zijn moeilijker te bereiken dan anderen, waardoor verschillende manieren van oudersupport belangrijk zijn. Een oudersupportstrategie waarvan bewezen is dat hij effectief is in het aanmoedigen van een positieve ouder-kind relatie, heeft betrekking op directe interventie door ouderprogramma´s. Oudergedrag verandert en het stresniveau is verlaagd (Woodhead, James en Thomas, 2005).

4.3 *Signalerende taken*

Het tijdig signaleren van opvoedings- en ontwikkelingsproblemen en het bieden van de benodigde ondersteuning, hulp of zorg aan kinderen, jongeren en hun ouders kan vaak voorkomen dat er onnodig menselijk leed en vermijdbare maatschappelijke kosten ontstaan. Het signaleren is een taak voor iedere beroepsbeoefenaar die met kinderen van 0 – 18 jaar omgaat en met hun ouders, zoals pedagogisch medewerkers in de peuterspeelzalen en kinderopvang (Hermanns, Öry en Schrijvers, 2005; Wever, 2007). In de uitoefening van hun professie dienen zij alert te zijn op signalen van problemen. Door vroegtijdig problemen in de ontwikkeling van het kind te signaleren, kunnen problemen opgespoord worden om de situatie positief te beïnvloeden door het verlenen van de juiste hulp gericht op het kind en zijn of haar omgeving. Te denken valt aan het ingrijpen bij taalachterstanden, maar ook bij sociaal-emotionele problemen en opvoedingsproblemen. Signaleren en vroegtijdig ingrijpen, kan gezien worden als een vorm van secundaire preventie. Bij secundaire preventie wordt in een vroeg stadium ingegrepen om de problemen en de gevolgen ervan te verhelpen. Signaleren is geen gemakkelijke taak. Om die reden zijn er signaleringsinstrumenten ontworpen en vinden er regelmatig trainingen plaats. Een voorbeeld hiervan is het actieprogramma van de Provincie Overijssel dat er op gericht is de kwaliteit en effectiviteit van vroegsignaleren te verbeteren (Brug, van Assema en Lechner, 2007; Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003; Rappaport en Seidman, 2000; Wever, 2007).

4.4 *Effecten opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang*

Bij gezinnen in achterstandssituaties biedt opvoedingsondersteuning extra kansen voor gezinnen, zowel op het vlak van arbeidsparticipatie als op het vlak van de ontwikkeling van de kinderen en het totale gezin. Als opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang standaard aangeboden wordt en iedereen het ontvangt, werkt dit voor gezinnen in achterstandssituaties niet stigmatiserend. Als er individuele contacten tussen pedagogisch medewerkers en ouders zijn, kunnen wederzijdse verwachtingen en ideeën over de opvoeding besproken worden. Ook kan opvoedingsondersteuning ervoor zorgen dat ouders vertrouwen krijgen in hun opvoedkundig handelen (Vanmeulebroecke, Van Crombrugge en Gerris, 2000).

5 Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

Om de ontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren bestaat de mogelijkheid tot deelname aan VVE-programma's. Deze programma's worden geboden op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven (Ministerie van OCW, 2007). Steeds meer kinderen in de voorschoolse leeftijd gaan naar kinderopvang. De kinderopvang kan mogelijkheden om te leren ondersteunen en verzorgen. Vroege omgevingsinvloeden zijn van invloed op de cognitieve ontwikkeling en in sommige gevallen op later leren. Om vroegtijdige educatie goed te laten functioneren, moet de kinderopvang een setting zijn met goede mogelijkheden voor educatie. Hier wordt door de overheid in gestimuleerd en geïnvesteerd, zodat er enerzijds capaciteitsuitbreiding van de kinderopvang ontstaat en er anderzijds kwaliteitsprogramma's ontstaan, zodat met name kinderen uit risicogroepen in hun ontwikkeling worden gestimuleerd. Hierdoor zijn steeds meer en betere opvangmogelijkheden nodig (Gupta, Shuman, Taveras, Kulldorff en Finkelstein, 2005; Loggem en Autar, 2002; Shonkoff, Phillips, 2000).

Voorschoolse programma's moeten niet alleen gericht zijn op het bijbrengen van academische vaardigheden, maar ook emotionele en sociale vaardigheden zijn van belang om bijgebracht te worden. Vaardigheden als zelfcontrole zijn weer positief gerelateerd aan academisch succes. Vanzelfsprekend is het leren lezen en schrijven belangrijk, want het is de basis om te kunnen functioneren in onze samenleving. Dit leren is direct gerelateerd aan het onder controle hebben van sociale en emotionele zelfcontrole vaardigheden. (Paccione-

Dyszlewski en Boekamp, 2005; Prinsen, van Beek, van der Beeke, Buskop en ten Thije, 2003).

Meestal worden peuterspeelzalen ingezet om ontwikkelingsstimulering te bieden, doormiddel van VVE-programma's. Dit houdt ontwikkelingsstimulering in van jonge kinderen op de peuterspeelzaal en tijdens de eerste twee jaren van de basisschool. Kinderen kunnen zo een betere startpositie bereiken in het basisonderwijs (Loggem en Autar, 2002). VVE is niet gericht op de ouders van kinderen zoals bij opvoedingshulp, maar op kinderen met een ontwikkelingsachterstand.

Een voorbeeld van een VVE-programma in Zwolle is het BOP programma. BOP bestaat uit de programma's Boekenpret, Ouderactiviteiten en Piramide. Het doel van BOP is te komen tot een doorlopende ontwikkelingslijn voor kinderen van 0-6 jaar. Kinderen die naar groep 3 gaan, en vooral ook kinderen met een verhoogd risico op onderwijsachterstanden, moeten een goede basis meekrijgen voor hun verdere schoolloopbaan. De VVE-programma's Piramide en BOP zijn positief uit de pilots gekomen. De resultaten laten zien dat de taal- en denkontwikkeling van de BOP/Piramide peuters en kleuters sneller en gunstiger verloopt dan bij de landelijke vergelijkingsgroep (Uneken, Bakker, Wijbenga en Heinen, 2007).

6 Organisaties en instellingen

6.1 Betrokkenheid bij opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang in Zwolle

In Zwolle zijn een aantal grote organisaties te onderscheiden die kinderopvang aanbieden. De grote Zwolse kinderopvanginstellingen zijn: Travers, 't Ukkie en Landstede. Naast deze grote organisaties bestaan er veel kleine kinderopvanginstellingen. De grote kinderopvanginstellingen bieden opvoedingsondersteuning. Van de kleinere kinderopvangorganisaties is dit niet bekend. Wel valt dit te verwachten naar aanleiding van de verplichte kwaliteitseisen die gesteld worden aan kinderopvanginstellingen. Ten eerste bieden de pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvang opvoedingsondersteuning. Ten tweede zijn er instellingen die een deskundige in dienst hebben op het gebied van opvoedingsondersteuning. Ten derde is er voor alle kinderopvanginstellingen de mogelijkheid Kinderopvang Plus en Peuterspeelzaal Plus in te schakelen. Naast opvoedingsondersteuning door kinderopvangorganisaties in Zwolle zijn er meerder instellingen betrokken bij opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang. De meest ingeschakelde instelling is Icare.

Dit is een zorginstelling die ingeschakeld kan worden als de kinderopvang hulp nodig heeft bij opvoedingsvragen. Ook schakelt Icare regelmatig de hulp in van kinderopvanginstellingen bij vragen die deze instellingen beter kunnen beantwoorden door het intensievere contact met kinderen en ouders.

6.2 Samenwerking tussen instellingen en organisaties

Klantgericht denken is een centraal uitgangspunt van veel organisaties. De organisatie moet erop gericht zijn de klant er beter van te laten worden. In de kinderopvang moet het belang van het kind voorop staan. Dit geldt voor alle kinderopvanginstellingen, waardoor de kwaliteitsdoelen van de verschillende (concurrerende) kinderopvanginstellingen vergelijkbaar zijn. In de Wet kinderopvang (2004) zijn de kwaliteitsdoelen voor de kwaliteit van kinderopvang vastgelegd. Elkaar helpen door samen te werken om dezelfde kwaliteitsdoelen te bereiken kan leiden tot een kwalitatief betere kinderopvang. Kwaliteitsdoelen kunnen bijvoorbeeld gericht zijn op opvoedingsondersteuning of kindontwikkeling. Ook valt te denken aan samenwerking met (lokale) autoriteiten, ouders, de werkzame vrijwilligers binnen de kinderopvang, scholen en gezondheidsautoriteiten (Harker, 2000; Zoest, 2001).

In Nederland sluit deze vorm van samenwerking goed aan bij de ontwikkelingen rondom de brede school en het centrum voor jeugd en gezin. De centra voor jeugd en gezin en brede scholen zijn voorbeelden van samenwerkingen tussen instellingen.

Als definitie voor de Zwolse brede school geldt dat de brede school een integraal concept is voor samenwerking tussen onderwijs, welzijns-, zorg-, culturele en sportinstellingen op het niveau van de wijk of de buurt (Gemeente Zwolle, 2001).

De centra voor jeugd en gezin zijn in ontwikkeling. Het is de bedoeling dat ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals terecht kunnen bij de centra met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien. De ambitie is dat de centra een bundeling zijn van hulp en zorg van meerdere instanties op het terrein van de jeugdgezondheidszorg, opvoedingsondersteuning enzovoorts (Gemeente Zwolle, 2008).

Binnen dit onderzoek wordt gedacht aan samenwerking tussen kinderopvanginstellingen in Zwolle en aan samenwerking van kinderopvanginstellingen met andere instellingen als zorginstellingen, Bureau Jeugdzorg, AMK's enzovoorts.

7 Doelstelling en vraagstellingen

7.1 Doelstelling

Recentelijk hebben veel nieuwe lokale en landelijke ontwikkelingen plaats gevonden binnen kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Te denken valt aan de invoering van De Wet Kinderopvang de harmonisatie van wet- en regelgeving peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Deze ontwikkelingen zijn van invloed op het Zwolse beleid ten aanzien van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. De huidige situatie ten aanzien van opvoedingsondersteuning, ontwikkelingsstimulering en samenwerking binnen kinderopvanginstellingen in Zwolle is nog niet in kaart gebracht. De Gemeente Zwolle moet de nieuwe kinderopvangsituatie goed in beeld hebben om zich bezig te kunnen houden met het uitvoeren en handhaven van de kwaliteit van de kinderopvang. Om goed op deze nieuwe ontwikkelingen in te spelen is naast het onderzoek naar vraag en aanbod, wensen en ervaringen van ouders met betrekking tot kinderopvang in Zwolle ook een verkennend en beschrijvend deelonderzoek nodig naar opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang in Zwolle.

7.2 Vraagstellingen

De hoofdvraag voor dit onderzoek luidt als volgt:

Wat doen de kinderopvanginstellingen aan opvoedingsondersteuning en VVE in Zwolle?

De deelvragen om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn:

- A) Wat zijn de (lichte) opvoedingsondersteunende taken van de kinderopvang in Zwolle?*
- B) Wat doen de kinderopvanginstellingen in Zwolle aan VVE?*
- C) Wat zijn de wensen van de kinderopvanginstellingen in Zwolle, met betrekking tot opvoedingsondersteuning en VVE?*
- D) Hoe ziet de samenwerking van kinderopvanginstellingen in Zwolle eruit?*

8 Verwachtingen

Uit het voorgesprek dat we gevoerd hebben voor het kwantitatieve onderzoek naar kinderopvang met vertegenwoordigers van twee kinderopvanginstellingen, de regiomanager van een zorginstelling in Zwolle en een opvoedingsdeskundige werd de indruk gewekt dat de

kinderopvanginstellingen in Zwolle dezelfde vormen van opvoedingsondersteuning en VVE bieden als hierboven beschreven. De mate en frequentie van de opvoedingsondersteuning zal per instelling verschillen. Elke kinderopvangorganisatie zal een eigen aanpak en visie hebben. Dit maakt de opvoedingsondersteuning per organisatie en stad uniek. Hoe opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang in Zwolle precies vormgegeven is, zal dus niet vooraf te voorspellen zijn. Ook werd in dit voorbereidende gesprek aangegeven dat er amper samenwerking is tussen de verschillende kinderopvanginstellingen, vanwege de concurrentie. Verwacht wordt dat dit ook uit het onderzoek zal blijken. Over de wensen van kinderopvanginstelling met betrekking tot opvoedingsondersteuning, VVE en samenwerking is het lastig een verwachting te hebben. Deze wensen kunnen namelijk heel veelzijdig zijn.

9 Methode

9.1 Design

Er is gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoek om de deelvragen te kunnen beantwoorden. Dit is gedaan door het afnemen van open interviews. Hier is voor gekozen omdat dit een beschrijvend deelonderzoek betreft. Een kwalitatief onderzoek past het best bij een dergelijk onderzoek.

Er is gebruik gemaakt van een selecte steekproef op vooraf geselecteerde criteria. De respondenten die geïnterviewd zijn bestaan uit de leidinggevenden binnen de kinderopvang van de drie instellingen: Travers, 't Ukkie en Landstede. Voor deze drie instellingen is bewust gekozen, omdat dit grootste kinderopvanginstellingen zijn in Zwolle. Tevens hebben zij voldoende kennis over de structuur en werkwijze van de kinderopvanginstelling waarvoor ze werkzaam zijn. Verder bestaat de onderzochte steekproef uit een deskundige op het gebied van opvoedingsondersteuning een leidinggevende op het gebied van Kinderopvang Plus in Zwolle. Daarnaast is er gesproken met de regiomanager van de zorginstelling Icare. Om een beter beeld te krijgen van opvoedingsondersteuning in het algemeen is gesproken met een deskundige op het gebied van opvoedingsondersteuning. De reden om met de regiomanager van Icare te spreken is dat deze zorginstelling naast diverse zorgtaken ook opvoedingsondersteuning biedt. Icare wordt bij opvoedingsproblemen regelmatig ingeschakeld door kinderopvanginstellingen in Zwolle. Gemeente Zwolle had al regelmatig contact met deze respondenten op het gebied van kinderopvang. In Zwolle zijn naast de

genoemde grote kinderopvanginstellingen veel kleine instellingen met enkele kindplaatsen. Deze zijn bewust niet meegenomen. Ten eerste omdat het vaak zeer kleine niet heel professionele instellingen betreft. Ten tweede zijn er zoveel instellingen, dat het praktisch binnen het kader van dit onderzoek niet mogelijk is al deze kleine instellingen ook mee te nemen.

9.2 *Afname*

De interviews met bovenstaande partijen zijn gevoerd aan de hand van een topic/vragenlijst. Deze topic/vragenlijst vormt de richtlijn voor de te voeren gesprekken (Bijlage 1). De interviews zijn verspreid over een periode van 5 weken. Dit zorgde ervoor dat de informatie uit vorige interviews kon bezinken. Deze nieuwe informatie kon daardoor meegenomen worden in de interviews die daar op volgden. De duur van de interviews varieerde tussen een uur en twee uren. Uit de interviews is informatie verkregen over wat kinderopvanginstellingen in Zwolle doen aan opvoedingsondersteuning, VVE en samenwerking tussen de verschillende organisaties die betrokken zijn bij kinderopvang in Zwolle.

9.3 *Variabelen*

De belangrijkste begrippen uit de deelvragen zijn: opvoedingsondersteuning, VVE en samenwerking (binnen de kinderopvang). Deze begrippen worden hieronder geoperationaliseerd.

Opvoedingsondersteuning:

- Informatie en/of voorlichting geven over dagelijkse opvoedingszaken. (Bijvoorbeeld in de vorm van thema-avonden).
- Het beantwoorden van vragen van ouders over dagelijkse opvoedingszaken als slapen, eten etc.
- Adviseren of begeleiden bij opvoedingsproblemen en training in opvoedingsvaardigheden.
- Signaleren van en verwijzen bij zwaardere opvoedingsproblematiek.
- Zelf informatie vergaren (bijvoorbeeld bij Icare) om vragen van ouders te kunnen beantwoorden.
- Ingrijpen bij sociaal-emotionele problemen.

- Sociale steun of het bevorderen van contacten tussen ouders onderling.
- Praktische en/of emotionele steun bieden aan ouders.
- Bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving.

VVE:

- Vroegtijdig ingrijpen bij ontwikkelingsproblemen.
- Ingrijpen bij cognitieve achterstanden, zoals taalachterstanden.
- Bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving.
- Zelf informatie vergaren om beter in te kunnen spelen op cognitieve ontwikkelingsproblemen.
- Signaleren van en verwijzen bij zwaardere cognitieve ontwikkelingsproblemen.
- Gebruik maken van ontwikkelingsstimulerende programma's (bijvoorbeeld Piramide).

Samenwerking:

- Overleg om kinddoelen zo goed mogelijk te realiseren.
- Delen van kennis/expertise m.b.t. opvoedingsondersteuning.
- Overleg over specifieke gevallen, tips en hulp bieden.
- Gezamenlijk de wachtlijsten problematiek aanpakken.
- Bij verplaatsing van een kind naar een andere instelling, alle verzamelde gegevens goed overdragen.

9.4 Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid is als redelijk te bestempelen. De geïnterviewde respondenten zagen in dat het onderzoek voor hen van nut kon zijn. Daarom was te verwachten dat ze een zo realistisch mogelijk beeld zouden schetsen van de huidige situatie van opvoedingsondersteuning binnen hun kinderopvangorganisatie. Wel dient in ogenschouwen genomen te worden dat kinderopvanginstellingen commercieel zijn. Ze zijn dus concurrenten van elkaar. Dit zou tot gevolg gehad kunnen hebben dat ze niet het achterste van hun tong hebben laten zien.

Tijdens een open interview is niet altijd te voorspellen welke kant een gesprek op zal gaan. Om te voorkomen dat de resultaten onderling lastig te vergelijken zijn is gebruik

gemaakt van doorvragen in de gewenste richting. De topic/vragenlijst was de richtlijn voor de gewenste richting van het open interview.

Verwacht wordt dat de validiteit behoorlijk is. Doordat er tijdens het interview in de gewenste richting is doorgevraagd, is er gemeten wat er beoogd werd te meten. De verschillende interviews zijn volgens dezelfde topiclijst afgenomen, zodat de resultaten van de respondenten naderhand te vergelijken waren. Wel moet de mogelijkheid van sociaal wenselijke antwoorden van de kinderopvanginstellingen in gedachten worden gehouden. Deze instellingen willen natuurlijk een positief beeld schetsen van hun werkzaamheden en capaciteiten, ondanks dat ze niet bij naam worden genoemd in het onderzoek.

9.5 *Data-analyse*

De resultaten van de open interviews met de verschillende instellingen zijn met elkaar vergeleken, om te komen tot een beschrijving van de opvoedingsondersteunende situatie binnen de kinderopvang in Zwolle. De belangrijkste variabelen die beschreven worden, zijn: opvoedingsondersteuning en VVE binnen de kinderopvang en samenwerking tussen kinderopvanginstellingen en samenwerking van kinderopvanginstellingen met andere instellingen.

10 **Resultaten**

10.1 *Opvoedingsondersteunende taken van de kinderopvang in Zwolle*

Informatie en voorlichting geven

Kinderopvangorganisaties

De kinderopvangorganisaties geven aan dat ze op meerdere manieren informatie verstrekken en voorlichting geven.

Voor alle drie de kinderopvangorganisaties is het directe contact met ouders een belangrijke manier om informatie te verstrekken. Tijdens het halen en brengen van de kinderen kan gesproken worden met de pedagogisch medewerker. Dit kan bijvoorbeeld gaan over hoe de dag is verlopen, hoe het met het kind gaat op de kinderopvang, of er moeilijkheden waren en dergelijke. Ook kunnen ouders op deze momenten specifieke vragen stellen aan de pedagogisch medewerkers. Te denken valt aan vragen over de opvoeding. De pedagogisch medewerkers moeten proberen deze vragen te beantwoorden en waar nodig

adviezen te verstrekken. Dit betreft altijd huis, tuin en keuken adviezen. Omdat die pedagogisch medewerker een paar keer per week gezien wordt is de drempel ook heel laag voor ouders om dingen te vragen en te vertellen. Aangegeven is dat dit meer geldt voor kinderdagopvang en peuterspeelzalen, dan voor de buitenschoolse opvang. Dit komt doordat er op de buitenschoolse opvang minder contact plaats vindt tussen pedagogisch medewerkers en ouders. Kinderen komen vaak zelf vanuit school naar de buitenschoolse opvang, of worden opgehaald door de pedagogisch medewerker. Het oudere deel van de kinderen gaat ook weer zelfstandig naar huis. Er is dan geen contact met de ouders.

Alle drie de kinderopvangorganisaties maken gebruik van themabijeenkomsten voor het informeren van ouders. Enkele bijeenkomsten worden ingezet voor het verstrekken van informatie over opvoedkundige thema's. Het gaat hier voornamelijk over de kinderdagopvang en de peuterspeelzaal. Organisatie Y geeft aan dat het minder relevant is themabijeenkomsten op de buitenschoolse opvang te regelen, omdat kinderen meer op school zitten dan op de buitenschoolse opvang. De scholen hebben ook al themabijeenkomsten, dus als daarnaast ook themabijeenkomsten georganiseerd worden op de buitenschoolse opvang, worden ouders overspoeld met informatie. Kinderopvangorganisatie X geeft expliciet aan wel bij alle vier de kinderopvangvormen gebruik te maken van themabijeenkomsten. Dit houdt in dat ze naast de kinderdagopvang en de peuterspeelzaal, ook voor de buitenschoolse opvang en voor de gastouderopvang gebruik maken van deze bijeenkomsten. De themabijeenkomsten hebben verschillende thema's. Dit is niet altijd een opvoedkundig thema. Soms worden andere organisaties ingeroepen om de themabijeenkomsten te verzorgen. Dit wordt gedaan door mensen met meer expertise op het gebied van het betreffende thema. Dit kan een wijkverpleegkundige van het consultatiebureau en of een ouderconsulent zijn. Een thema waar bijvoorbeeld aan gedacht kan worden is het straffen en belonen van een kind. De vorm en de frequentie van de bijeenkomsten zijn niet hetzelfde voor de drie kinderopvangorganisaties. Bij organisatie Y werden themabijeenkomsten voorheen standaard gedaan, maar dit is nu niet meer het geval. Er zijn binnen deze kinderopvangorganisatie enkele vestigingen die dit nog wel doen, maar ook een aantal dat dit niet meer doet. De andere twee organisaties doen nog wel standaard aan themabijeenkomsten. Organisatie Y heeft geïnventariseerd bij de pedagogisch medewerkers met welke vragen ouders veel komen. Aan de hand daarvan hebben ze een A4tje opgesteld met daarop informatie op het gebied van de meest gestelde vragen. Dit kunnen pedagogisch medewerkers meegeven als ze een gesprek hebben gehad met ouders.

Kinderopvangorganisatie Y en Z werken af en toe met het laten zien van een filmpje over het kinderdagverblijf. Op dit filmpje (waarop hun kind ook voorkomt) kunnen ouders zien hoe de dag normaal verloopt op de kinderopvang.

Organisatie Z werkt bij de jongste kinderen (van 2,5 jaar) met een schriftelijke terugkoppeling naar ouders. Elk dagdeel dat een kind is geweest wordt beschreven in een schrift. Aan de hand van foto's wordt vastgelegd welke activiteiten er op een dag gedaan zijn. De foto's met bijschrift worden opgehangen en in schriften geplakt. Dit schrift nemen ouders elke dag mee naar huis.

Opvoedingsdeskundige

Volgens de opvoedingsdeskundige voedt de kinderopvang naast de ouders het kind op. Er moet afstemming zijn tussen de kinderopvanginstelling en de ouders. Met die reden moeten kinderopvanginstellingen opvoedingsondersteuning bieden aan ouders. Dit moet op huis, tuin en keuken niveau plaats vinden. Als ouders extra vragen hebben moet je die kunnen beantwoorden. Deze vragen moeten niet te ingewikkeld zijn, want dan zijn de pedagogisch medewerkers bezig met hulpverlening. Het gaat om opvoedingsvragen niet om opvoedingsproblematieken binnen de kinderopvang.

Als professionele organisatie moet je kennis delen, omdat je weet wat voor ouders interessant kan zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan het vertellen wat ze op een bepaalde leeftijd van hun kind tegen kunnen komen.

Informatie vergaren

Kinderopvangorganisaties

Instelling X geeft aan dat het van de pedagogisch medewerker afhankelijk is of ze zelf informatie vergaren, op het moment dat een vraag van een ouder niet zo beantwoord kan worden. Binnen de kinderopvang van deze organisatie loopt een pedagoog rond die ondersteuning biedt op de groepen. De pedagoog is vooral ter ondersteuning van de pedagogisch medewerkers. Dit geldt voor alle vier de kinderopvangmogelijkheden, maar wel minimaal voor de gastouderopvang. Van de pedagogisch medewerkers van organisatie Y en Z wordt verwacht dat ze op zoek gaan naar informatie om de vragen van ouders te kunnen beantwoorden. Het is een stukje van hun professionaliteit om op een andere manier aan de informatie te komen. Het moet wel binnen hun functie passen. Organisatie Z geeft aan dat de pedagogisch medewerkers weten wie wat weet binnen de organisatie, zodat ze de juiste

persoon om raad kunnen vragen. Verder speelt mee hoeveel tijd het kunnen beantwoorden van de vraag met zich mee brengt en hoeveel tijd de pedagogisch medewerker hiervoor beschikbaar heeft op dat moment. De vraag kan ook doorgespeeld worden naar de assistent leidinggevende. Die kan makkelijker op onderzoek uitgaan, want die staat niet de hele dag op de groep. Zij hebben ook een pedagogische achtergrond.

Opvoedingsdeskundige

De opvoedingsdeskundige vindt dat professionele medewerkers binnen de kinderopvang het moeten aangeven als ze niet meteen een antwoord hebben op een vraag van ouders. Daarna zouden ze moeten aangeven dat ze op zoek gaan naar een antwoord op hun vraag. Een medewerker van de kinderopvang heeft sneller en makkelijker toegang tot informatie over de ontwikkeling van kinderen dan ouders. De kennis moet paraat zijn in de instelling.

Observaties, signalering, advisering en doorverwijzing

Kinderopvangorganisaties

Kinderopvangorganisatie X en Y geven aan dat observaties voornamelijk gericht zijn op het welbevinden van kinderen. Bij organisatie X vindt er één keer in het jaar een evaluatie plaats. Bij het signaleren van een ontwikkelingsachterstand wordt niet gewacht tot het observatiemoment, maar wordt meteen gehandeld. Ze zullen nooit ongevraagd adviseren, maar het gesignaleerde bespreken met de ouders. Ook heeft organisatie Z elk jaar een evaluatiegesprek met de ouders. Op het moment dat het gesprek al geweest is, maar er een probleem opduikt, worden de ouders nog een keer uitgenodigd. Dus waar nodig worden vaker gesprekken gepland met ouders. Alle organisaties bespreken de uitkomsten als eerste met de ouders. Kinderopvangorganisatie Y bespreekt het ook meteen met de ouders op het moment dat ze iets opvalt. Dit voorkomt dat het al groot geworden is voordat het met de ouders besproken wordt. De ouder kan dan ook meteen meegaan en meekijken in dat proces. Organisatie Z geeft aan dat de pedagogisch medewerkers moeten weten wat een normale ontwikkeling is, wat afwijkt en of het nog bijtrekt of dat er iemand naar zou moeten kijken.

Organisatie X probeert altijd eerst intern een probleem aan te pakken als er iets gesignaleerd wordt. Eerst wordt met collega's uit de groep in een teamvergadering overlegd en gekeken of het aanbod uit de kinderopvanginstelling aangepast kan worden en kan worden afgestemd op het kind. Daarna wordt gekeken of er verandering optreedt. Als het iets betreft

dat ze niet alleen aankunnen wordt er contact opgenomen met de ouders. Ook bij zwaardere problemen wordt er naar de ouders gegaan en wordt er besproken wat ze zien. De drie organisaties zijn het er over eens dat diagnostische taken niet voor de pedagogisch medewerkers van de kinderopvang zijn. Ze mogen dus niet diagnosticeren, wel uitspreken dat er iets vermoed wordt.

Organisatie X geeft aan niet in te grijpen als er iets gesignaleerd wordt. Ze benoemen het gesignaleerde in een gesprek met de ouders. Gekeken wordt of er in het gesprek te achterhalen is wat de oorzaak is van het gedrag van het kind dat opviel. Door het spreken met ouders kan geprobeerd worden te achterhalen of bepaalde gedragingen bij het karakter van het kind passen. Daarna wordt met de ouders afgestemd wat ermee gedaan wordt. Organisatie Y heeft goed geïnformeerde pedagogisch medewerkers over de mogelijke vervolgtrajecten. Ouders worden hierin door de pedagogisch medewerkers geadviseerd. Ook bij organisatie Z worden ouders geadviseerd. Zowel over de opvoeding als over de ontwikkeling. De adviezen verstrekt door de pedagogisch medewerkers van alle drie de kinderopvangorganisaties betreffen huis, tuin en keuken adviezen.

Kinderopvanginstelling Z vindt verwijzen geen taak voor een pedagogisch medewerker van de kinderopvang, het is meer de taak van de huisarts of het consultatiebureau. Ze zien signaleren en adviseren als de taak van een pedagogisch medewerker, niet het doorverwijzen. Instelling Y geeft ook aan dat ze wel adviezen geven, maar niet doorverwijzen. Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers weten hoe je goed moet doorverwijzen. Meestal wordt Stichting MEE ertussen gezet. De pedagogisch medewerker verwijst dus meestal niet meteen door naar een jeugdpsycholoog, bureau jeugdzorg enzovoorts.

Opvoedingsdeskundige

Volgens de opvoedingsdeskundige begint signaleren al als een kind binnen komt in de kinderopvang. Dan zijn opvoedingsvragen en opvoedingsproblemen nog makkelijk te bespreken. Binnen de kinderopvang gaat het meestal om opvoedingsvragen.

Opvoedingsproblemen zijn zwaarder dan opvoedingsvragen. Opvoedingsvragen, bijvoorbeeld over het stellen van regels en grenzen, moeten binnen kinderopvanginstellingen beantwoord kunnen worden. Als het gaat om opvoedingsproblemen dan moet een kinderopvanginstelling goed kunnen doorverwijzen. Samen met de ouder moet een vraag helder gekregen worden, of het probleem in kaart gebracht worden. De pedagogisch medewerker van de kinderopvang kan hierin ondersteunend zijn. Het is voor de ouder ook heel prettig te komen tot één

definiëring. Voor het kunnen beantwoorden van opvoedingsvragen heb je als pedagogisch medewerker geleerd, voor het aan de slag gaan met opvoedingsproblemen niet. Ze geeft aan dat het als pedagogisch medewerker goed is dingen heel laagdrempelig te benoemen en erbij te vermelden dat je daar wat zorgen over hebt. Het is van belang niet te wachten tot hetzelfde gedrag tien keer gesignaleerd is, maar heel vroegtijdig laagdrempelig in gesprek te gaan met de ouder. Dit maakt dingen makkelijker bespreekbaar.

Sociale, praktische en emotionele steun (kinderopvanginstellingen en andere ouders)

Kinderopvanginstelling X geeft aan de kinderopvang niet erg gericht is op het bieden van praktische en of emotionele steun. Dit heeft meer een raakvlak met maatschappelijk werk. De relatie met ouders is ook niet zo dat de pedagogisch medewerkers van de kinderopvang praktische en of emotionele steun bieden. Wel is er een situatie denkbaar waarin de pedagogisch medewerker en de ouders elkaar al jaren kennen en ze een goede relatie hebben. In deze situatie is het mogelijk dat de pedagogisch medewerker praktische en emotionele steun biedt aan deze ouder. Dit is niet de normale gang van zaken. Als er verder een dergelijke vorm van steun plaats vindt, is dit in zwaardere gevallen. In zo'n geval zal een vestigingsmanager ondersteuning bieden aan de ouders.

Instelling Y noemt dat er in bepaalde wijken regelmatig problemen spelen, bijvoorbeeld het niet kunnen betalen van rekeningen. In de achterstandswijken kennen de pedagogisch medewerkers de sociale netwerken in die richting vaak goed. De pedagogisch medewerkers werken eventueel samen met agogisch medewerkers uit het wijkcentrum. Als er beperkt achter de voordeur te komen is, kunnen anderen dan pedagogisch medewerkers misschien beter praktische en emotionele steun bieden. Te denken valt aan buurtnetwerk en agogisch werk. Zeker praktische problemen als schulden liggen niet op het terrein van de kinderopvang. Pedagogisch medewerkers stimuleren ouders wel er iets mee te doen, maar zelf de ouders hierbij ondersteunen kunnen ze niet. Een situatie waarin kinderopvang gesitueerd is in een wijkcentrum met een maatschappelijk werker, is handig om ouders over de drempel te krijgen zelf hulp te zoeken Ouderconsulenten worden hier wel eens voor ingezet.

Ook heeft kinderopvanginstelling Y op enkele peuterspeelzalen een ouderconsulent. De ouderconsulent heeft een specifieke taak ouders te stimuleren meer met hun kind te doen. Ze willen dat ouders thuis met hun kind gaan praten, voorlezen en spelen. Niet zo zeer vanuit het oogpunt van opvoedingsondersteuning, maar meer vanuit het oogpunt van ontwikkelingsstimulering. Tijdens bijeenkomsten onder leiding van een ouderconsulent wordt vaak gewoon geknipt, geplakt en geknutseld. Drie van de zes bijeenkomsten gaan over het

VVE-programma Piramide. De andere drie themabijeenkomsten kunnen de ouderconsulenten zelf invullen. Ouderconsulenten houden in de gaten of ouders vragen hebben. Als ze merken dat dit het geval is kunnen ze de drie zelf in te vullen themabijeenkomsten daarvoor gebruiken. Te denken valt aan een opvoedkundig thema voor de themabijeenkomst, waarin opvoedvragen van ouders behandeld kunnen worden.

Verder noemen kinderopvanginstelling Y en Z de mogelijkheid dat ouders elkaar ondersteunen, bijvoorbeeld op het gebied van de opvoeding. Tijdens het brengen en halen van hun kind, maar ook tijdens themabijeenkomsten of ouderavonden ontmoeten en spreken ouders elkaar. Zo kunnen ze hun sociale netwerk uitbreiden en elkaar steun bieden bij problemen. Wel is er een groot verschil tussen de verschillende kinderopvangvormen. Ouders die hun kind op de peuterspeelzaal hebben, hebben vaak meer tijd dan ouders die hun kind naar de kinderdagopvang brengen. Bij de buitenschoolse opvang is dit helemaal anders. Er is een veel langere periode waarin kinderen opgehaald kunnen worden. Regelmatig worden kinderen niet eens opgehaald van deze vorm van kinderopvang en gaan ze zelf naar huis.

Bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving thuis

Kinderopvangorganisaties

De drie kinderopvangorganisaties verschillen van elkaar wat betreft hun opvattingen over het bevorderen van een pedagogisch stimulerende omgeving.

Organisatie X beschrijft zowel mondeling als schriftelijk wat een kind gedaan heeft en met welke beleving. Hierdoor krijgen ouders een beeld, wat ertoe kan leiden dat ouders gestimuleerd worden thuis ook dingen te doen die in de kinderopvang plaats vinden. Bijvoorbeeld door te vertellen dat een kind enthousiast was over het voorlezen in de kinderopvang, kunnen ouders gestimuleerd worden ook voor te gaan lezen. Wel hangt de vorm van stimulatie af van de doelgroep. Er zijn veel verschillende doelgroepen, bijvoorbeeld op basis van sociale klasse, opleidingsniveau en aanwezige kennis bij ouders. Bij onzekere ouders kan het bijvoorbeeld goed zijn te benoemen hoe goed ze het al doen. Dit is een vorm van onbewuste stimulering van ouders, die wel bewust wordt ingezet door de pedagogisch medewerkers.

Organisatie Y geeft aan dat er tussen de verschillende kinderopvanglocaties een groot verschil is in het stimuleren van het pedagogisch klimaat. Als een pedagogisch medewerker denkt dat er iets moet gebeuren qua stimulering van het pedagogisch klimaat bij het kind thuis, dan neemt ze initiatief in die richting. Op de peuterspeelzalen zijn pedagogisch medewerkers daar iets meer mee bezig dan de pedagogisch medewerkers op de

kinderdagverblijven. Dit heeft vaak ook te maken met het personeel dat er loopt. Op de peuterspeelzalen zijn vaak de wat oudere pedagogisch medewerkers met wat meer ervaring. In de kinderdagopvang heb je relatief jong personeel, waaronder veel schoolverlaters. Zij voelen zich vaak jong ten opzichte van de ouders. Sommige ouders accepteren ook niet altijd advies van jonge medewerkers, andere ouders vinden dit geen probleem. Om deze reden proberen ze altijd te zorgen voor personeel met verschillende leeftijden.

Organisatie Z geeft aan dat het voor sommige gezinnen niet verkeerd is een pedagogische omgeving te stimuleren. Te denken is aan het stimuleren van voorlezen en liedjes zingen. Dit wordt dan ook toegepast door de pedagogisch medewerkers. Daarnaast wordt gewaarschuwd dat ouders ook regelmatig afgeremd moeten worden om een pedagogisch stimulerende omgeving te bieden. Er wordt zoveel gedaan, dat er vaak sprake is van overstimulatie. Alles lijkt een doel te moeten hebben. Kinderen moeten ook zelf kunnen spelen.

Opvoedingsdeskundige

De opvoedingsdeskundige geeft aan dat het in het kader van het bevorderen van een pedagogische stimulerende omgeving thuis, goed is de opvang en de thuissituatie (op vrijwillige basis) aan elkaar te koppelen. Dit kan gestopt worden in het moment van halen en brengen van kinderen.

10.2 VVE binnen kinderopvanginstellingen in Zwolle

Kinderopvangorganisaties

In Zwolle is voor één VVE-programma gekozen. Dit is Piramide. Kaleidoscoop is een ander vergelijkbaar programma dat gelijkwaardig is aan Piramide. Er is gekozen voor één VVE-programma, omdat anders de situatie kan ontstaan dat de scholen verschillende programma's kiezen, waardoor de voorschoolse voorziening niet meer weet welk programma te kiezen.

Op peuterspeelzalen van kinderopvanginstelling X wordt een lichte vorm van Piramide geboden. Bij Piramide is er sprake van het echt doorvoeren van observatiesystematiek. Er kan dus gekozen worden voor een methodiek, maar alles wat je kinderen aanbied in de voorschoolse periode is een soort vorm van voor en vroegschoolse educatie. Een voorbeeld hiervan kan zijn het aan tafel benoemen van de kleur van een beker,

dan ben je al meteen de ontwikkeling aan het stimuleren. Ze hebben de opvatting dat het kind leert als het er aan toe is. Er zijn ook de kinderen die zorgen baren. Als de taalontwikkeling niet zo goed verloopt, wordt dit extra gestimuleerd. In de teamvergadering wordt dan besproken hoe dit het best aan te pakken en te toetsen is. Op zo'n moment is het handig om terug te kunnen vallen op een methodiek.

Ook in peuterspeelzalen van instelling Y wordt Piramide geboden. Daarnaast bieden ze ook programma BOP (boekenpret, ouderactiviteiten en piramide). Van het BOP-programma valt boekenpret en piramide onder VVE. Ouderactiviteiten vallen daar niet onder. Piramide is niet voor kinderen met een ontwikkelingsachterstand. Het is erop gebaseerd dat kinderen zich normaal kunnen ontwikkelen. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken moeten er alleen voorwaarden voor geschapt worden. Er moet gedacht worden aan kinderen met een 'normale' intelligentie en de 'normale' mogelijkheid om taal te verwerven. De manier waarop de omgeving is ingericht moet het kind helpen taal sneller op te pakken. Kinderen met een intelligentieprobleem kunnen eventueel wel baat hebben bij Piramide, maar voor hen is het niet bedoeld.

Binnen kinderopvangorganisatie Z worden geen VVE-programma's aangeboden. Ze weten niet of ze er energie in moeten steken, vanwege de harmonisatie en de daarbij horende onzekerheid met de peuterspeelzalen. Met deze reden hebben ze besloten de situatie nog even af te wachten. Ze onderstrepen wel het belang van VVE, maar ze zitten nog met de vormgeving vanwege de actuele situatie.

Opvoedingsdeskundige

Volgens de opvoedingsdeskundige is niet alle ontwikkelingsstimulering VVE. VVE moet specifiek zijn, anders kan alles onder VVE vallen. Dit zou ertoe leiden dat VVE een enorme brij wordt die veel te breed is.

Het vroegtijdig ingrijpen bij ontwikkelingsproblemen en cognitieve achterstanden, zoals taalachterstanden valt volgens haar onder de noemer VVE. De bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving valt volgens haar zijdelings onder VVE. Bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving is iets wat standaard binnen de kinderopvang moet gebeuren. Er moet gekeken worden op welke momenten het verder gaat dan de standaard bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving.

Informatie vergaren om beter in te kunnen spelen op cognitieve ontwikkelingsproblemen hoort bij VVE als het gaat om signalering en inspelen op ontwikkelingsachterstanden.

Er zou gekeken kunnen worden of vanuit de VVE-gelden stedelijk een aantal trainingen aangeboden zou kunnen worden, die gericht zijn op meer dan alleen de basis van VVE. Dit in het kader van het signaleren en verwijzen bij zwaardere cognitieve ontwikkelingsproblemen.

10.3 Wensen van kinderopvanginstellingen met betrekking tot opvoedingsondersteuning en VVE

Instelling Y zou graag onderzoeken of de opvoedingsondersteuning die ze bieden het best voort kan komen uit de vraag van ouders, of gebaseerd moet zijn op het aanbod dat ze als instelling hebben en kunnen bieden. Zij is zelf van mening dat er beter aanbodgericht gewerkt kan worden, zeker met allochtone kinderen en kinderen met een sociaal zwakkere achtergrond. Zij zou graag onderzoeken of aanbodgericht werken voor hen daadwerkelijk de beste optie is. Een onderzoek naar vraag en aanbodgericht werken is een moeilijk en ontzettend kostbaar onderzoek.

Verder zou instelling Y het werken met ouderconsulenten graag willen uitbreiden. Ouderconsulenten zijn medewerkers die een brugfunctie vervullen, in dit geval tussen de kinderopvang en de ouders. Een paar jaar geleden waren ze bezig met het invoeren van de ouderconsulenten. Dit verliep heel goed, totdat het VVE geld geminderd werd, met het gevolg dat de invoering van ouderconsulenten is gestopt. Er is nu alleen een ouderconsulent op de plek waar ze denken dat dit het meest nodig is. Er is ook een groep die net niet behoort tot deze groep, maar waar ze wel heel goed een ouderconsulent zouden kunnen gebruiken. Bij deze groepen ook een ouderconsulent kunnen inzetten, is wel een wens.

Ook zou instelling Y graag een pedagoog hebben op de kinderdagverblijven. Hier zijn ze nu voorzichtig mee bezig. Op de peuterspeelzalen zouden ze ook graag een pedagoog hebben. Het zou de drempel voor pedagogisch medewerkers wat lager maken om meteen een vraag te stellen over een kindje.

Tenslotte zouden ze Kinderopvang Plus en Peuterspeelzaal Plus graag uitbreiden. Dit is een extra ondersteuning voor kinderen van de kinderdagopvang en peuterspeelzaal die op een bepaald moment net iets meer aandacht en zorg vragen wat betreft hun ontwikkeling, gedrag of opvoeding. Het gebruik maken van Kinderopvang Plus en Peuterspeelzaal Plus

voelt voor pedagogisch medewerkers ook meer eigen dan gebruik maken van stichting MEE. Deze instellingen worden uitgebreider besproken bij het onderwerp samenwerking.

Instelling Z zou graag een pedagogisch coach op de werkvloer hebben lopen. Daar is nu geen geld voor. Een pedagogisch coach is een opvoedingsdeskundige die coacht. Een coach die pedagogisch medewerkers en kinderen observeert en met pedagogisch medewerkers en ouders spreekt.

10.4 Samenwerking met kinderopvanginstellingen in Zwolle

Tussen kinderopvanginstellingen

Het algemene beeld in Zwolle is dat er amper samenwerking is tussen de verschillende kinderopvanginstellingen. Kinderdagverblijven zijn commerciële instellingen. Ze zijn afhankelijk van de keuze van ouders, voor een kinderopvanginstelling. Iedere kinderopvanginstelling wil zoveel mogelijk kinderen binnen halen. Hierin zijn de instellingen concurrenten van elkaar. Instelling Y geeft aan dat er met enkele kinderopvanginstellingen wel goed contact bestaat, maar dat ze sommige instellingen ook helmaal niet tegen komen, zeker de kleintjes niet. Instelling X zegt hoogstens op verwijzend niveau in aanraking te komen met andere kinderopvanginstellingen. Bijvoorbeeld op het moment dat ouders een ander pedagogisch doel hebben dan de instelling, kan het kind verwezen worden naar een instellingen met eenzelfde pedagogisch doel als de ouders. Instelling Z geeft aan dat er wel overlegvormen zijn waar de verschillende instellingen bij elkaar komen, maar ze zien elkaar te veel als concurrenten om met elkaar samen te werken, om zo goed mogelijk kinddoelen te realiseren.

Andere organisaties en instellingen

Alle drie de kinderopvanginstellingen hebben samenwerkingsvormen met andere organisaties en instellingen dan kinderopvanginstellingen. Te denken valt aan Icare, Stichting MEE, Kinderopvang Plus en Peuterspeelzaal Plus, AMK's enzovoorts. De mate en de soort instelling waarmee samengewerkt wordt, verschilt wel per kinderopvanginstelling. Instelling Z schakelt naast Icare geen andere instellingen in. Consultatiebureaus en de buitenschoolse opvang zijn allemaal in basisscholen gevestigd. Dit leidt ertoe dat de verpleegkundige van Icare die de basisschoolkinderen onderzoekt, tegelijkertijd ook een contract heeft met de pedagogisch medewerker van de buitenschoolse opvang. Het betreft allemaal brede scholen. Ze maken veel gebruik van mogelijkheden uit de eigen instelling. Bijvoorbeeld voor

sportactiviteiten, opfleuren van de hal en dergelijke. Instelling Y geeft aan dat deze samenwerking goed verloopt. Wel wordt regelmatig de vraag gesteld: moeten we samenwerken of kunnen we dit zelf beter? Instelling Z noemt de GGD als samenwerkingspartner. De GGD controleert het pedagogisch beleid en de werkplannen van deze instelling. Verder heeft het GGD een adviserende rol naar de kinderopvanginstellingen en locaties toe. Gezamenlijk moet men tot iets beters komen.

Icare

Instelling X en Z noemen Icare prominent. Icare heeft volgens deze instellingen een laagdrempelig karakter, omdat alle ouders er sowieso mee te maken krijgen als hun kind naar het consultatiebureau gaat. Instelling X geeft aan dat Icare dingen kan bieden, waarover binnen de kinderopvangorganisaties minder kennis is. Op een aantal locaties van deze instelling komt Icare ook standaard (ongeveer 1x in de 6 weken). Zij bieden ondersteuning voor de kinderopvang. Dat geeft ook de grens weer. Icare is gespecialiseerd en niet de kinderopvang, dus zijn zij degenen die ondersteuning bieden. De kinderopvang is geen opvoedingsondersteunend bureau. Waar kinderen zijn is altijd sprake van opvoeding, maar opvoeding is wat anders dan opvoedingsondersteuning.

Stichting MEE

Stichting MEE wordt zowel ingeschakeld door organisatie X als Y. Organisatie X geeft aan af en toe samen te werken met Stichting MEE. Organisatie Y werkt regelmatig samen met Stichting MEE. Deze stichting biedt niet echt behandeling, maar meer een vorm van ondersteuning in de thuissituatie. Eigenlijk maken ouders dus gebruik van MEE. Instelling Y vindt het mooie aan Stichting MEE dat ze bereid zijn naar de ouders toe te komen (bij de meeste instellingen is dat andersom). Als een ouder niet zo gemotiveerd is voor hulp, gaan ze bij MEE als volgt te werk. De instelling geeft bij de ouders aan, dat zij zelf wel wat hulp kunnen gebruiken van MEE, over de aanpak van hun kind in de kinderopvang. Vaak zijn ouders nieuwsgierig naar wat er over hun kind is gezegd. Dan kan er een afspraak gemaakt worden met de ouders, iemand van de kinderopvanginstelling en iemand van MEE. Dan is het bruggetje tussen de ouders en MEE gevormd. Daarna kan MEE de begeleiding verder overnemen. MEE kan ook regelen dat er vrijwilligers in de peuterspeelzaal komen ter ondersteuning. Organisatie Z schakelt stichting MEE niet in zoals de andere twee organisaties wel doen.

Kinderopvang Plus

Organisatie Y noemt de mogelijkheid tot het inschakelen van Kinderopvang Plus. Hier maken Organisatie X en Y gebruik van. Bij plus krijg je op de kinderopvang en thuis begeleiding van een professional. Plus is alleen niet in te schakelen in de buiten schoolse opvang, omdat zij buitenschoolse opvang niet rekenen onder kinderopvang. Dat is nu een knelpunt. Kinderen blijven nu vaak op het reguliere basisonderwijs, met rugzakjes en dergelijke. Die kinderen komen ook naar de buitenschoolse opvang. Als ze een indicatie hebben, kan er via rugzakjes ondersteuning gekregen worden, maar als er geen echte indicatie is, maar wel problemen kunnen ze er nu heel weinig mee. Behalve signaleren dat er een probleem ligt.

Andere samenwerkingen

Kinderopvangorganisatie Z geeft aan dat in echt zware gevallen een AMK ingeschakeld kan worden. Vaak zijn er ook andere stappen mogelijk als het gaat om de echt zwaardere gevallen. Ook organisatie X geeft dit aan. Deze organisatie schakelt het AMK in bij vermoedens van seksueel misbruik of kindermishandeling. Er wordt dan ook wel altijd met ouders gesproken, het wordt dus uitgesproken, maar in deze situatie wordt ook de AMK ingeschakeld (en die schakelt evt. de Raad in). Het AMK zal altijd eerst controleren bij de ouders voordat het naar de Raad gaat.

Organisatie X noemt qua samenwerking nog de bijeenkomsten tussen scholen en de kinderopvang, in het kader van de overdracht van kinderen van de peuterspeelzaal naar de basisschool. Ook noemen ze samenwerking op gemeentelijk niveau, in afstemming en op initiatief van de gemeente.

Opvoedingsdeskundige

Om een positieve invloed te hebben van samenwerking tussen de verschillende (concurrerende) kinderopvanginstellingen moet volgens de opvoedingsdeskundige heel duidelijk zijn, wat middels deze samenwerking bereikt moet worden. Bijvoorbeeld het bereiken van één Zwols doel, dat voor alle kinderopvanginstellingen relevant is. Als dat niet gebeurt, gaan de instellingen onder bijvoorbeeld de noemer VVE, op hun eigen belang spelen. Dit kan tot gevolg hebben dat mensen gaan afhaken, omdat er niets gebeurt. Het moet echt ergens over gaan. Van een dergelijke samenwerking is in Zwolle nog geen sprake. Wel is er een gezamenlijke pilot gaande, met twee kinderopvanginstellingen die een samenwerking hebben op activiteiten gebied (bijvoorbeeld kinderen met dezelfde leeftijd, van twee instellingen samen een activiteit ondernemen). Om door samenwerking de kinderopvang tot

een hoger niveau te tillen, moeten de kinderopvanginstellingen in hun keuken laten kijken, waar eventueel nog niet alles vlekkeloos verloopt. Dit is misschien niet veilig genoeg. Mogelijk kan het Centrum voor Jeugd en Gezin een opening bieden voor samenwerking tussen de kinderopvanginstellingen. Uiteindelijk moet iedereen daar mee gaan samenwerken. Misschien dat een bepaalde expertise vanuit daar opgezet kan worden.

De concurrentie kan zowel een negatieve als een positieve invloed hebben op de kwaliteit van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering. Op het moment dat instellingen eigenlijk iets samen zouden willen doen, wordt dat belemmerd door de concurrentie. Daarentegen kan het concurrentie element er ook voor zorgen dat instellingen dingen binnen hun eigen instelling nog beter voor elkaar willen hebben.

Wensen van kinderopvangorganisaties met betrekking tot samenwerking

Kinderopvanginstelling X heeft niet veel wensen met betrekking tot samenwerking. Eventueel zouden ze intensiever samen willen werken met Icare. De drempel om binnen te komen bij Icare is namelijk laag, terwijl er een aantal officiële kanalen zijn waar de drempel voor ouders te hoog is. Instelling Y heeft niet zozeer wensen met betrekking tot samenwerking. Wel geven ze aan dat de verschillende kinderopvanginstellingen samen zouden kunnen werken om gezamenlijk kinddoelen te bereiken, als er een stabiele situatie ontstaat. Dit is nu nog niet het geval. Nu zijn er teveel commerciële belangen. Kinderopvanginstelling Z zou graag samenwerken met een pedagogisch coach. Dit zou voor iedereen een aanwinst kunnen zijn. Deze wens is eerder genoemd bij wensen met betrekking tot opvoedingsondersteuning.

10.5 Opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering binnen Icare en Kinderopvang Pus

Icare

Algemeen (opvoedingsondersteuning en binnen de kinderopvang)

Icare biedt opvoedingsondersteuning van kleinere hulpvragen tot heftige problematiek. Ze bieden geen ondersteuning bij echte crisissituaties. Dit valt meer onder Bureaujeugdzorg. Wel kunnen ze het voortraject goed verzorgen bij crisissituaties.

Icare en de GGD vertegenwoordigen samen de jeugdgezondheidszorg. Een taak van Icare is het aansturen van deze jeugdgezondheidszorg en contacten onderhouden met

betrokkenen binnen de jeugdgezondheidszorg. Te denken valt aan samenwerking met partijen als de gemeente, Bureaujeugdzorg, AMK's, de provincie enzovoorts.

Signaleren ontwikkelingsachterstand, observaties, signalering, advisering en doorverwijzing

Signaleren van ontwikkelingsachterstanden is de corebusiness van Icare. Van oudsher bevorderen ze hygiëne, bestrijden ze kinderziekten en sporen ze ontwikkelingsachterstanden op. Dit zijn de peilers waar de jeugdgezondheidszorg op draait. Dit doen ze aan de hand van het Van Wiegen schema. De normering hiervan is opgesteld door de 'normale ontwikkeling' te definiëren en te kijken wie hier vanaf wijkt. Ook bestaat de mogelijkheid tot integrale vroeghulp. Dat houdt in dat vanuit verschillende disciplines gekeken wordt wat er aan de hand is. Hoe kan een kind dat te jong is om zelf aan te geven wat er aan de hand is, de juiste hulp krijgen.

Tegenwoordig is er veel minder contact met ouders dan voorheen. Ouders komen niet altijd met hun kind naar het consultatiebureau. Ze komen wanneer ze het zelf nodig vinden om te komen. Daardoor is Icare meer afhankelijk van de kinderopvang die de kinderen (en ouders) wel veel zien. Daarom is het belangrijk dat Icare actief naar ze toegaat, en ze meerdere keren per jaar met elkaar om tafel gaan, om te horen waar beide partijen mee bezig zijn. Dit maakt dat problemen snel bespreekbaar worden en er gekeken kan worden of ondersteuning gewenst is. Dit wordt steeds meer de kerntaak van de jeugdgezondheidszorg.

Trainingen

Op aanvraag van kinderopvanginstellingen is het mogelijk dat Icare trainingen verzorgt, bijvoorbeeld door orthopedagogen. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat een medewerker van Icare aan een kinderopvanginstelling de principes van video-hometraining uitlegt. Pedagogisch medewerkers krijgen in de ogen van de regiomanager van Icare erg weinig trainingen.

Theorie

Icare maakt geen gebruik van een specifieke theorie. De orthopedagogen van Icare doen dat wel. Zij richten zich voornamelijk op gedragstherapie. De competenties van ouders nemen toe en deze aanpak is voor ouders vaak goed hanteerbaar. Ouders leren door gedragstherapie dat hun gedrag invloed kan hebben op het gedrag van hun kind. Bij deze aanpak kan goed gebruik gemaakt worden van video. In een aantal beelden kan aan ouders worden laten zien dat welk

effect hun gedrag heeft op het gedrag van hun kind. Deze video-interactie heeft de jeugdgezondheidszorg een andere positie gegeven. Ze controleren en schrijven niet alleen voor, maar ze werken meer samen met ouders.

Onderzoek

Volgens de regiomanager van Icare vindt er te weinig onderzoek naar de effectiviteit van programma's plaats. Ze willen er wel naar toe om meer gebruik te maken van onderzoek. Er vindt wel op kleine schaal onderzoek plaats, maar nog niet genoeg.

Kinderopvang Plus (Peuterspeelzaal Plus)

Algemeen

Kinderopvang Plus (0-4 jaar) is een Zwols breed programma voor kinderen die iets meer aandacht en zorg nodig hebben, wat betreft hun ontwikkeling, gedrag of opvoeding. Alle kinderopvanginstellingen in Zwolle kunnen hier gebruik van maken. Deze extra ondersteuning wordt gegeven door de ambulant begeleider van Kinderopvang Plus in samenwerking met de groepsleiding, in de eigen kinderdagverblijfgroep van het kind. De ouders worden bij de begeleiding betrokken. Indien gewenst ondersteunt de ambulant begeleider hen bij de opvoeding, op het kinderdagverblijf of thuis.

Als proef is er een pilot gestart naar het aanbieden van Peuterspeelzaal Plus (2-4 jaar). Tijdens deze pilot wordt gekeken of Peuterspeelzaal Plus hetzelfde oplevert als Kinderopvang Plus. De werkwijze van Peuterspeelzaal Plus is precies dezelfde als die van Kinderopvang Plus. Na de pilot wordt gekeken of er een aantal aanpassingen moeten komen voor de plus variant op de peuterspeelzaal.

Vereisten

Als kinderopvanginstellingen gebruik willen maken van Kinderopvang Plus wordt ze gevraagd een overeenkomst te tekenen van wat zij kunnen verwachten en wat Kinderopvang Plus van hen verwacht. Verder moeten de kinderopvangorganisaties zich willen inzetten voor bijscholing van het personeel. Dat moeten ze willen financieren voor hun pedagogisch medewerkers.

Observaties, signalering, advisering en doorverwijzing

Om deel te kunnen nemen aan Kinderopvang Plus moet een kind kunnen functioneren in een reguliere groep. In een groep met één pedagogisch medewerker en één groepshulp op een

groep van ongeveer veertien peuters moet een kind zich kunnen ontwikkelen. Sommige kinderen hebben meer begeleiding nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Dit kan niet geboden worden in de kinderopvang. Dit kan ertoe leiden dat een kind tekort komt in de kinderopvang. Als de normaal effectieve manier van handelen geen effect heeft, wordt gekeken waar dit aan kan liggen. Kinderopvang Plus heeft een orthopedagoog in het team voor vijf uur in de week vanuit Bureau Jeugdzorg. Met haar worden de doelen en het plan van aanpak besproken. Dit geeft handvatten. Daarnaast kan de orthopedagoog ook zelf een observatie doen. Er kan aan de hand daarvan aan ouders geadviseerd worden hun kind ergens aan te melden om het verder te laten onderzoeken. Voorbeelden audiologisch centrum, Bureau Jeugdzorg, RIAGG, Karakter (jeugdpsychiatrie).

Een onderdeel van preventie is ook het snelle doorverwijzen naar de juiste hulpverlening. Dit gebeurt op het moment dat de hulp niet binnen Kinderopvang Plus geboden kan worden. De gedachte achter deze hulpverlening is dan: hoe eerder je begint hoe beter. Als een kind meer nodig heeft, blijft het niet op de kinderopvang, maar moet het zo snel mogelijk naar de plek waar extra hulp geboden kan worden. Soms zijn er combinaties mogelijk. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat een kind zowel naar 'de Taaltrein' (peutercommunicatiegroep) gaat als naar de kinderopvang (met plusvariant). Verder is het mogelijk dat wanneer een kind nog niet geplaatst kan worden, het de wachttijd in de kinderopvang met plus variant kan overbruggen.

Voor kinderen waarvan Kinderopvang Plus van nut zal zijn, maar waarvan de ouders niet werken, kan een sociaal medische indicatie aangevraagd worden. Deze indicatie moet worden ondersteund door een verwijzer, die aangeeft dat het van belang is dat het kind een aantal dagdelen naar de kinderopvang gaat. Dan is mogelijk dat de gemeente een deel van de kosten voor haar rekening neemt.

Bevorderen van een pedagogisch stimulerende omgeving

Als de ambulante begeleiders zien dat het nodig is een pedagogisch stimulerende omgeving te bevorderen zullen ze de ouders suggesties en tips geven. In sommige gevallen is het nodig randvoorwaarden te creëren voordat het mogelijk is een pedagogisch stimulerende omgeving te creëren. Een voorbeeld hiervan is een gezin met vijf kinderen in een te klein flatje. Een pedagogisch stimulerende omgeving is pas mogelijk op het moment dat ze groter gaan wonen. Er zijn instanties die kunnen uitzoeken hoe dit soort zaken financieel te regelen zijn.

Wensen

Een wens vanuit Kinderopvang Plus is dat ze het stukje thuisbegeleiding verder willen uitbreiden. De afspraken tussen de verschillende instellingen met verschillende taken moeten goed zijn. Nu verloopt dat goed, al wordt er wel af en toe tegen wachlijsten aangelopen. Hiernaast is het een grote wens om ook Kinderopvang Plus in de buitenschoolse opvang aan te bieden. Op dit moment kan dat niet omdat daar geen geld voor is. Er zijn kinderen die doorschuiven naar de buitenschoolse opvang. Hier houdt de extra begeleiding op, ondanks dat veel kinderen nog steeds baat hebben bij deze extra begeleiding.

Overdracht

Van elk kind dat stopt of naar de basisschool vertrekt wordt een eindverslag gemaakt. Aan ouders wordt altijd toestemming gevraagd of dit verslag doorgegeven mag worden aan de school. Ouders mogen beslissen of ze dit wel of niet willen. Als ouders dat goed vinden, kunnen ze alles dat er speelde en aandachtspunten doorgeven om het kind in de volgende situatie ook te helpen. Als ouders dit niet willen, gebeurt dit niet. Wel wordt dan uitgelegd waarom het doorgeven van het verslag aan de school van belang kan zijn. Als ouders het prettig vinden is er ook de mogelijkheid om samen met de ambulante begeleider de gegevens van het kind naar de school te communiceren. Na de overdracht kunnen leerkrachten nog bellen bij vragen of om een vervolgspraak te maken. Daarna houdt de begeleiding van Kinderopvang Plus op. De basisscholen moeten vanaf dan in hun eigen circuit hun weg vinden. De pedagogisch medewerkers van de buitenschoolse opvang hebben hier weinig mogelijkheden tot, waardoor er in deze vorm van opvang een probleem blijft bestaan.

Onderzoek

Als Kinderopvang Plus wordt beëindigd, vindt een evaluatie plaats met de groepsleiding en de ouders. Geïnterviewd wordt wat ze van het aanbod vonden. Deze ervaringen worden meegenomen in hun jaarverslag. Dit is een procesevaluatie. Het product wordt op dat moment ook geëvalueerd, want als ouders en de groepsleiding aangeven dat het aanbod heeft gewerkt, zegt dat ook iets over het product.

Na de start van Kinderopvang Plus is eerst een interne evaluatie geweest. Hier kwamen ze positief uit. De Gemeente Zwolle wilde dit ook laten evalueren door een onafhankelijk bureau. Dit is gedaan door een ondersteuningorganisatie (de Spil). Naast de positieve resultaten, zijn ze tot het advies gekomen Kinderopvang Plus in Zwolle breder in te zetten. Op

basis hiervan is een plan en een kostenplaatje gemaakt. Het budget is uiteindelijk voor een gedeelte uitgebreid, zodat ze organisaties van nu goed kunnen bedienen. Het is niet zo breed geworden als ze hadden gehoopt.

Theorie

Kinderopvang Plus heeft geen standaard aanbod. Het is meer op maat gesneden en toegespitst op de vraag van het kind. Er wordt in tegenstelling met tot VVE-programma Piramide niet aanbodgericht gewerkt maar vraaggericht. Verder kan Kinderopvang Plus zowel op kinderdagverblijven als op peuterspeelzalen geboden worden, Piramide vindt alleen plaats op peuterspeelzalen.

10.6 Extra informatie

Vormgeving

Beleid

Kinderopvanginstelling X geeft aan dat in hun pedagogisch beleid specifiek de afstemming met ouder genoemd staat. Dit is wat anders dan opvoedingsondersteuning, het kan gaan over allerlei gebieden. Het is te vergelijken met de situatie op scholen. Op scholen is het belangrijkste doel kennisoverdracht, maar er zitten ook allerlei andere doelen in. Er is een protocol van wat de pedagogisch medewerkers moeten doen als ze wat signaleren. Niet een protocol van wanneer je precies met ouders in gesprek gaat en hoe de gespreksvorming eruit moet zien. Ze hebben een ondersteunende rol geen begeleidende rol zoals wel het geval is bij Kinderopvang Plus.

Kinderopvanginstelling Y noemt dat ze behoorlijk wat protocollen hebben over wat er van pedagogisch medewerkers verwacht wordt. Een van de belangrijkste punten daarvan is dat de pedagogisch medewerkers voortdurend hun oren en ogen open hebben. Instelling Z geeft aan dat er een aantal vaststaande protocollen bestaan, maar dat daarnaast iedere organisatie zijn eigen protocol heeft. Er is geen specifiek protocol ten aanzien van opvoedingsondersteuning. Wel hebben ze een pedagogisch beleid waar aan vast gehouden kan worden. Daarnaast zijn er werkplannen. Het pedagogisch beleid is overkoepelend. Aan het pedagogisch beleid zit het werkplan van de locatie gekoppeld. Per locatie kan er een ander werkplan zijn, dat kan bijvoorbeeld afhangen van de grote van de locatie. De werkplannen zijn gekoppeld aan het pedagogisch beleid. De GGD controleert dit pedagogisch beleid, maar

ook de werkplannen. De GGD wil op papier hebben hoe er per locatie gewerkt wordt. Er komen dan eventueel adviespunten vanuit de GGD. Het blijft een advies, dit hoeft niet perse opgevolgd te worden.

Trainingen

Instelling X geeft aan dat wanneer de pedagogisch medewerkers van school komen ze nog niet klaar zijn. Nascholing blijft van belang. Gespreksvoering met ouders is een belangrijk item voor trainingen. Nu ligt dit even stil omdat vanuit de provincie Overijssel een training aangeboden wordt over vroegsignalering kindermishandeling. Instelling X probeert hier 25% van hun medewerkers aan te laten deelnemen. Vorig jaar hebben ze ook een VVE training gehad, hier zat ook een stukje oudercontacten in. Het is van belang de communicatie met ouders open leggen, zodat er overal over gesproken kan worden.

Instelling Y geeft aan dat er trainingen zijn vanuit de provincie, maar ook vanuit de kinderopvangorganisatie zelf. De afgelopen periode zijn de inhoudelijke trainingen minimaal geweest. Vanuit de overheid zijn er een aantal verplichte trainingen zoals EHBO, ergonomie enzovoorts. Deze zijn al zo ontzettend duur dat er weinig geld overblijft voor andere trainingen. Wel wordt aangegeven dat trainingen van belang zijn, omdat ze zich zorgen maken over het instroomniveau van pedagogisch medewerkers.

Bij instelling Z proberen ze zoveel mogelijk cursussen aan te bieden aan de pedagogisch medewerkers, om het niveau hoog te houden. Er worden heel veel scholingsmogelijkheden geboden aan de pedagogisch medewerkers. Ze zien dit als professe naar de pedagogisch medewerkers toe. Er wordt energie in gestoken om de kwaliteit van de kinderopvang omhoog te brengen.

Effectiviteit opvoedingsondersteuning en VVE-programma's

Kinderopvanginstellingen X en Y geven aan dat er regelmatig pilots worden uitgevoerd om te kijken naar de effectiviteit van projecten. Instelling Y geeft aan dat er veel discussie is over de effectiviteit van VVE-programma's. De korte termijn effecten zijn wel te meten, maar het is de vraag of het langere termijn effect wel te meten is. Kinderen maken veel mee, wat ook invloed kan hebben. Daardoor is het lastig te bepalen of effecten veroorzaakt zijn door een programma. Toch zijn korte termijn effecten van belang, omdat taalstimulering (door een programma als Piramide) de start op de basisscholen makkelijker maken. Zeker voor kinderen waar thuis geen Nederlands wordt gesproken, die op de basisschool pas met de Nederlandse samenleving in aanraking komen. In instelling Z vinden kindbesprekingen plaats binnen

teams. Dit kan gezien worden als een procesevaluatie binnen het team. De uitkomsten daarvan worden weer meegenomen in het vervolg.

Wel kennen ze zowel in de kinderdagopvang als de buitenschoolse opvang kindbesprekingen. Deze besprekingen hebben ze omdat er verschillende pedagogisch medewerkers zijn die de kinderen zien. Dus eens in de zoveel tijd worden de kinderen besproken. En dan is er afgesproken dat als er zorgen zijn over een kind, de coördinator erbij betrokken moet worden. Dit is ook het geval in de peuterspeelzaal, maar daar kennen ze geen kindbesprekingen, omdat daar meestal maar één pedagogisch medewerker op de groep staat. Dan kun je dat wel met je collega bespreken die andere groepen heeft, maar die kent de kinderen niet. Die coördinatoren zijn er net, dus ze kan nog niet zeggen wat het effect van deze coördinatoren is. Deze coördinatoren hebben ze een jaartje.

11 Discussie en conclusie

Doel en resultaten

De situatie van opvoedingsondersteuning en VVE binnen de kinderopvang in Zwolle was nog niet in kaart gebracht. Het doel van het onderzoek is een beeld schetsen van hoe de opvoedingsondersteuning en VVE binnen de kinderopvang in Zwolle eruit ziet. Deze situatie wordt geschetst door het beantwoorden van de deelvragen.

Wat zijn de (lichte) opvoedingsondersteunende taken van de kinderopvang in Zwolle?

Informatie verstrekken en voorlichting geven behoren tot opvoedingsondersteunende taken van de onderzochte kinderopvanginstellingen in Zwolle. Alle drie de instellingen maken gebruik van direct contact met ouders en themabijeenkomsten voor het informeren van ouders. Daarnaast hebben de instellingen verschillende manieren van informatievertrekken. Dit moet volgens de opvoedingsdeskundige gebeuren op huis, tuin en keuken niveau.

Twee van de drie instellingen verwachten van hun pedagogisch medewerkers dat ze op zoek gaan naar informatie om vragen van ouders te beantwoorden. Ook de opvoedingsdeskundige vindt dat de pedagogisch medewerkers het moeten aangeven als ze niet meteen een antwoord hebben, om daarna naar het antwoord op zoek gaan. Een van de drie instellingen geeft aan dat het afhankelijk is van de pedagogisch medewerker, of ze zelf op zoek gaan naar informatie.

De drie instellingen zijn het er over eens dat ze niet mogen diagnosticeren, maar wel een vermoeden kunnen uitspreken. Ze geven aan wel te signaleren en te adviseren, maar niet door te verwijzen. Als er iets wordt gesignaleerd, wordt dit eerst met de ouders besproken. De adviezen die hierop volgen, betreffen huis, tuin en keuken adviezen. Volgens de opvoedingsdeskundige moeten opvoedingsvragen beantwoord worden binnen de kinderopvang. Bij opvoedingsproblemen moeten de instellingen goed kunnen doorverwijzen naar instellingen die kunnen helpen bij deze problemen.

De instellingen zitten niet op één lijn wat betreft het bieden van sociale, praktische en emotionele steun. Een van de instellingen geeft aan niet erg te zijn gericht op het bieden van emotionele steun. Een andere instelling geeft aan wel steun te bieden aan ouders, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten met de ouderconsulent. Twee instellingen noemen de mogelijkheid dat ouders elkaar kunnen steunen.

Alle instellingen doen aan het bevorderen van een pedagogisch stimulerende omgeving. Een instelling geeft wel aan dat ouders hier ook wel eens in afgeremd moeten worden, omdat er soms zoveel aan gedaan wordt dat er sprake kan zijn van overstimulatie. De opvoedingsdeskundige geeft aan dat het vanuit de pedagogisch stimulerende omgeving goed is de opvang en de thuissituatie aan elkaar te koppelen.

Wat doen de kinderopvanginstellingen in Zwolle aan VVE en wat zijn de wensen met betrekking tot opvoedingsondersteuning en VVE?

In heel Zwolle is voor één VVE-programma gekozen. Dit is Piramide. Op peuterspeelzalen van twee van de kinderopvanginstellingen wordt Piramide geboden. Één van de kinderopvanginstellingen biedt geen VVE en hebben dus ook geen Piramide.

De kinderopvanginstellingen hebben enkele wensen met betrekking tot VVE. Één van de instellingen zou graag onderzoeken of ze het best vraaggericht of aanbodgericht kunnen werken. Daarnaast zouden ze graag het werken met ouderconsulenten willen uitbreiden, een pedagoog op de kinderdagverblijven willen hebben en kinderopvang en Peuterspeelzaal Plus willen uitbreiden. Een van de andere instellingen zou graag een pedagogisch coach hebben. De opvoedingsdeskundige geeft aan dat er gekeken zou kunnen worden of vanuit de VVE-gelden een aantal trainingen aangeboden zou kunnen worden, die gericht zijn op meer dan alleen de basis van VVE. Dit in het kader van het signaleren en verwijzen bij zwaardere cognitieve ontwikkelingsproblemen.

Hoe ziet de samenwerking van kinderopvanginstellingen in Zwolle eruit?

Het algemene beeld in Zwolle is dat er amper wordt samengewerkt tussen de verschillende kinderopvanginstellingen. Dit komt doordat het commerciële instellingen zijn die voor hun eigen belang gaan. De opvoedingsdeskundige geeft aan dat om een positieve invloed te hebben van samenwerking tussen de verschillende kinderopvanginstellingen, heel duidelijk moet zijn wat middels deze samenwerking bereikt moet worden. Bijvoorbeeld het bereiken van één Zwols doel, dat voor alle kinderopvanginstellingen in Zwolle relevant is.

Concurrentie kan zowel een positieve als een negatieve invloed hebben op de kwaliteit van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering. Het heeft een negatieve invloed op het moment dat de instellingen eigenlijk wat samen zouden willen doen, maar dat belemmerd wordt door de concurrentie. Daarentegen kan de concurrentie er ook voor zorgen dat instellingen hun zaakjes nog beter op orde willen hebben.

Alle drie de kinderopvanginstellingen hebben samenwerkingsvormen met andere instellingen dan kinderopvanginstellingen. Te denken valt aan Icare, Stichting MEE, kinderopvang en Peuterspeelzaal Plus, AMK's enzovoorts.

Icare biedt opvoedingsondersteuning van kleinere hulpvragen tot heftige problematiek. Ze bieden geen ondersteuning bij echte crisissituaties. Icare en de GGD vertegenwoordigen samen de jeugdgezondheidszorg. Een taak van Icare is het aansturen van deze jeugdgezondheidszorg en contacten onderhouden met betrokkenen binnen de jeugdgezondheidszorg. Signaleren van ontwikkelingsachterstanden is de corebusiness van Icare. Van oudsher bevorderen ze hygiëne, bestrijden ze kinderziekten en sporen ze ontwikkelingsachterstanden op. Dit zijn de peilers waar de jeugdgezondheidszorg op draait.

Kinderopvang Plus (0-4 jaar) is een Zwols breed programma voor kinderen die iets meer aandacht en zorg nodig hebben, wat betreft hun ontwikkeling, gedrag of opvoeding. Alle kinderopvanginstellingen in Zwolle kunnen hier gebruik van maken. Als proef is er een pilot gestart naar het aanbieden van Peuterspeelzaal Plus (2-4 jaar). Om deel te kunnen nemen aan Kinderopvang Plus moet een kind kunnen functioneren in een reguliere groep. Voor kinderen waarvan Kinderopvang Plus van nut zal zijn, maar waarvan de ouders niet werken, kan een sociaal medische indicatie aangevraagd worden.

Twee van de kinderopvanginstellingen geven aan niet veel te wensen te hebben met betrekking tot samenwerking. Een van de instellingen noemt graag te willen samenwerken met een pedagogisch coach.

Verwachting

De verwachting dat de kinderopvanginstellingen in Zwolle dezelfde vormen van opvoedingsondersteuning bieden als in het theoretisch kader is beschreven, is grotendeels uitgekomen. Het enige verschil met de situatie in Zwolle en de literatuur is dat de kinderopvanginstellingen zelf niet ingrijpen of doorverwijzen, maar hoogstens adviseren.

Zoals verwacht verschilde de mate en de frequentie van de opvoedingsondersteuning per kinderopvanginstelling. Alle drie de instellingen hebben hun eigen vormgeving van opvoedingsondersteuning.

Ook is de verwachting uitgekomen dat er amper onderlinge samenwerking tussen de kinderopvanginstellingen plaats vindt.

Kanttekeningen

Er moet rekening gehouden worden met de sociaal wenselijkheid van de antwoorden van de geïnterviewden tijdens de gesprekken. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Gemeente Zwolle. De gemeente is een belangrijke partner voor de kinderopvanginstellingen, met name voor de peuterspeelzalen binnen deze instellingen, omdat deze door de gemeente worden gesubsidieerd. Het is logisch dat de instellingen willen dat de gemeente een positief beeld van ze heeft. Mogelijk heeft dit bijgedragen aan het geven van sociaal wenselijke antwoorden.

Tijdens dit onderzoek naar opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang, is gebruik gemaakt van de drie grootste kinderopvanginstellingen. Naast deze drie instellingen zijn ook veel kleine kinderopvanginstellingen. Er is voor de grootste drie gekozen, in verband met de enorme hoeveelheid tijd die het zou gaan kosten alle kinderopvanginstellingen in Zwolle bij het onderzoek te betrekken. Dit onderzoek levert dus een niet helemaal compleet beeld van hoe de opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang in heel Zwolle is vormgegeven.

Aanbevelingen

- Om een compleet beeld te krijgen van opvoedingsondersteuning en VVE binnen de kinderopvang in Zwolle zou er gesproken moeten worden met alle kinderopvanginstellingen in Zwolle.
- Er is amper onderzoek gedaan naar de effectiviteit van opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang. Om iets te kunnen zeggen over de effectiviteit van

opvoedingsondersteuning binnen de kinderopvang, moet er effectonderzoek naar plaats vinden.

Ondanks bovenstaande kanttekeningen, heeft dit onderzoek geleid tot een beeld van de opvoedingsondersteuning en VVE binnen de kinderopvang in Zwolle. De beschrijving van dit beeld kan naast de resultaten van het kwantitatieve onderzoek gelegd worden. Met de gegevens uit het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek, heeft de Gemeente Zwolle een beeld van vraag naar en aanbod van opvoedingsondersteuning en VVE binnen de kinderopvang in Zwolle. Hier kan de gemeente haar beleid en werkzaamheden op aanpassen. Ook de kinderopvanginstellingen kunnen van deze onderzoeken leren en met deze kennis de kwaliteit van hun instelling verhogen.

Literatuur

- Brug J., Van Assema P. & Lechner L. (2007). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering: Een planmatige aanpak*. Assen: Van Gorcum.
- Gemeente Zwolle. (2008). *Een bekend gezicht. Zwolse jongeren, ouders en professionals over het Centrum voor Jeugd en Gezin*. Amsterdam: Stichting Alexander.
- Gemeente Zwolle. (2001). *Kadernotitie de brede school Zwolle*. Zwolle: Gemeente Zwolle.
- Gemeente Zwolle. (2004). *Onderzoek kinderopvang 2004. Vraag en aanbod van kinderopvang in Zwolle*. Zwolle: Gemeente Zwolle.
- Gupta, R.S., Shuman, S., Taveras, E.M., Kulldorff, M., & Finkelstein, J.A. (2005). Opportunities for health promotion education in child care. *Pediatrics*, 116, 498-506.
- Harker, L. (2000). A national childcare strategy. Does it meet the childcare challenge. *The political quarterly publishing*, 458-463.
- Hermanns, J., Öry, F., & Schrijvers, G. (2005). Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter. Een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoeden en opgroei problemen. 1-144.
- Kinderopvangregister, 2008
<http://www.zwolle.nl/cms/eloket.nsf/AllByUNID/B1E3B6392A1371334125724A002B8372>
- Kwaliteit, het toezicht en de financiering van de kinderopvang, 2008
<http://www.zwolle.nl/cms/eloket.nsf/AllByUnid/41256B44004809DF412571DB003FCE16>
- Letourneau, N., Drummond, J., Fleming, D., Kysela, G., McDonald, L., & Stewart, M. (2001). Supporting parents: can intervention improve parent-child relationships? *Journal of family nursing*, 7, 159-187.
- Loggem, D. & Autar, K. (2002). *Ouders tussen opvoeding en onderwijs*. Amsterdam: BV Uitgeverij SWP.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2007). *Voorschoolse educatie: waarom wel, waarom niet? Overwegingen van ouders om hun kinderen al dan niet te laten deelnemen aan VVE-programma's*. Utrecht: Sardes.
- NIZW Jeugd. (2006). Ouders en hun behoefte aan opvoedingsondersteuning. 1-16.
- Paccione-Dyszlewski, M., & Boekamp, J. (2005). Not just academic: The importance of

- teaching social and emotional skills in preschools. *The Brown University and Adolescent Behavior Letter*, 8-9.
- Prinsen, B., Beek van, W., Beeke van der, T., Buskop, M., & Thije ten, I. (2003). *Geschakelde opvoedingsondersteuning*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Rappaport, J., & Seidman, E. (2000). *Handbook of community psychology*. New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers.
- Uneken, D., Bakker, P., Wijbenga, P., & Heinen, E. (2007). BOP Zwolle. Evaluatieverslag 2006/2007. 5-26.
- Vanmeulebroecke, L., Van Crombrugge, H., & Gerris, J. (2000). *Gezinspedagogiek*. Apeldoorn: Garant Uitgevers nv.
- VNG. (2007). VNG notitie harmonisatie wet- en regelgeving peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. 1-13.
- Wet kinderopvang, 2004
[http://www.zwolle.nl/cms/resources_users.nsf/Lookup/wet%20kinderopvang/\\$file/wet%20kinderopvang.pdf](http://www.zwolle.nl/cms/resources_users.nsf/Lookup/wet%20kinderopvang/$file/wet%20kinderopvang.pdf)
- Weissbourd, B. (1992). Making child care family-centered: a vision for the 90s. *Child & Youth Care Forum*, 21, 385-397.
- Wever, D. (2007). Projectplan project training vroegsignalering. 1-13.
- Woodhead, M., James, A., & Thomas, N. (2005). Parenting and parenting support. *Children & Society*, 19, 261–263.
- Zoest, C. van (2001). *Kwaliteitszorg voor non-profitorganisaties*. Baarn: Nelissen.

Bijlagen

Bijlage 1   Topic/vragenlijst

Opvoedingsondersteuning

- Welke kinderopvanginstellingen verlenen opvoedingsondersteuning (binnen Icare, Travers, 't Ukkie en gastoudergezinnen)?
- In hoeverre is er bij deze instellingen sprake van:
  - o Informatie of voorlichting geven. (Thema-avonden, vragen van ouders over dagelijkse opvoedingszaken als slapen, eten etc.).
  - o Adviseren of begeleiden bij opvoedingsproblemen en training in opvoedingsvaardigheden.
  - o Signaleren van en verwijzen bij zwaardere opvoedingsproblematiek.
  - o Zelf informatie vergaren (bijvoorbeeld bij Icare) om vragen van ouders te kunnen beantwoorden.
  - o Ingrijpen bij sociaal-emotionele problemen.
  - o Sociale steun of het bevorderen van contacten tussen ouders onderling.
  - o Praktische en/of emotionele steun bieden.
  - o Bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving.
- Welke vormen van opvoedingsondersteuning worden verder geboden?
- Welke opvoedingsondersteuning wordt niet geboden?
- Aan welke vormen van opvoedingsondersteuning die niet geboden wordt is vanuit de instelling wel behoefte?
- Hoe is deze opvoedingsondersteuning ingericht, is er een speciaal beleid voor, of wordt er naar eigen kunnen zo goed mogelijk gehandeld?
- Wordt er rekening gehouden met culturele en etnische verschillen binnen de opvoeding?

VVE

- Welke instellingen binnen de kinderopvang doen aan voor- en vroegschoolse educatie?

- Welke vormen van VVE wordt geboden?
- Aan welke vormen van VVE die niet geboden wordt is vanuit de instelling wel behoefte?

In hoeverre is er bij deze instellingen sprake van:

- o Vroegtijdig ingrijpen bij ontwikkelingsproblemen.
- o Ingrijpen bij cognitieve achterstanden, zoals taalachterstanden.
- o Bevordering van een pedagogisch stimulerende omgeving.
- o Zelf informatie vergaren om beter in te kunnen spelen op cognitieve ontwikkelingsproblemen.
- o Signaleren van en verwijzen bij zwaardere cognitieve ontwikkelingsproblemen.
- o Gebruik maken van ontwikkelingsstimulerende programma's (bijvoorbeeld Piramide).

Samenwerking

- Hoe zou de samenwerking tussen de organisaties en instellingen beschreven kunnen worden?
- In hoeverre is er sprake van:
  - o Overleg om kinddoelen zo goed mogelijk te realiseren.
  - o Delen van kennis/expertise m.b.t. opvoedingsondersteuning.
  - o Overleg over specifieke gevallen, tips en hulp bieden.
  - o Gezamenlijk de wachtlijsten problematiek aanpakken.
  - o Bij verplaatsing van een kind naar een andere instelling, alle verzamelde gegevens goed overdragen.
- Welke vormen van samenwerking tussen de organisaties en instellingen vinden verder plaats?
- Aan welke vormen van samenwerking die niet geboden wordt is vanuit de instelling wel behoefte?
- Werken de kinderopvanginstellingen die opvoedingsondersteuning bieden samen met elkaar om gezamenlijke kinddoelen te bereiken?